



การประเมินความต้องการจำเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา  
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2

**Need Assessment in Participatory in the Development of Learning Resources Outside  
School between Community and School under the NakhonSawan  
Primary Educational Service Area Office 2**

สิริพร ปาณางษ์<sup>1</sup> วุฒิชัย พิ्लीก<sup>2</sup> และนิชาเรย์ ป้อมสัมฤทธิ์<sup>3</sup>

Siriporn Panawong<sup>1</sup> Wudhijaya Philuek<sup>2</sup> and Nichalee Pomsumrit<sup>3</sup>

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์<sup>1, 2, 3</sup>

Corresponding author E-mail: panawong\_2@hotmail.com

**บทคัดย่อ**

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพจริงที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้  
นอกสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 2) เพื่อจัดเรียงลำดับ  
ความสำคัญความต้องการจำเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่  
การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 3) เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับ  
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ตามลำดับความสำคัญ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหาร  
สถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน และประชาชนชาวบ้าน จำนวน 294 คน ได้มา  
โดยการสุ่มแบบหลายชั้นตอน โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 โรงเรียน โรงเรียนละ 7 คน และแหล่งข้อมูลบุคคล  
ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้นำชุมชน รวมจำนวน 10 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วย  
แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ แบบสอบถามสภาพจริงที่เป็นอยู่ จำนวน 17 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.88-0.98  
และมีค่าความเชื่อมั่น 0.988 และแบบสอบถามสภาพที่ควร จำนวน 17 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.75-0.95 และมีค่าความเชื่อมั่น 0.970  
และข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น  
ด้วยเทคนิค Modified Priority Need Index (PNI modified) และการวิเคราะห์สรุปอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา  
ประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 สภาพจริงที่เป็นอยู่ อยู่ในระดับปานกลาง ( $\bar{X}$ =2.95, S.D.=0.70) และสภาพที่ควรจะเป็น อยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}$ =4.23,  
S.D.=0.67) 2) ความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญอย่างเร่งด่วนและต้องพัฒนาในลำดับแรก ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ รองลงมา ได้แก่  
การมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ประเมินผล ตามลำดับ และ 3) แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาระหว่าง  
ชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ควรให้มีการ  
การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานอย่างชัดเจน ควรจัดให้มีการมีส่วนร่วมในทุกเรื่องอย่างจริงจัง ควรจัดให้มีประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่าง  
สถานศึกษาและชุมชน ควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายในพื้นที่ในระดับอำเภอและจังหวัดหรือพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง

**คำสำคัญ:** การประเมินความต้องการจำเป็น; การมีส่วนร่วม; การพัฒนาแหล่งเรียนรู้



### ABSTRACT

The purpose of this research were 1) to study the actual and situation that should be in development of learning resource outside school between community and school under Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 2, 2) to rank the needs of in Participatory in the Development of Learning Resources Outside School between Community and School under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 2, 3) to present a proposed guidelines to improve Participatory in the Development of Learning Resources Outside School between Community and School under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 2. The sample group was 294 people which consisted of school administrators, teachers, basic education committees, students, student parents, community leaders and village philosophers were obtained by multistage random sampling. A total of 42 schools were used as a sampling unit, 7 students per school, and the personal data sources consisted of school administrators, teachers, and community leaders which totaling 10 people obtained by selective selection. Quantitative data were collected by using a 5-level estimation scale questionnaire, namely 17 items of status quo questionnaires with discriminant powers between 0.88-0.98 and confidence values of 0.988, and 17 items of status quo questionnaires with discriminating powers. between 0.75-0.95 and has a confidence value of 0.970 and qualitative data with group discussions. Data analyses by Mean, Standard Deviation, Priority Need Index with Modified Priority Need Index (PNI modified), and analytic induction.

The results of the research were as follows: 1) The participation in the development of learning resources outside the school between the community and the school under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 2, the actual situation It was at a moderate level ( $\bar{X}=2.95$ , S.D. = 0.70) and the situation it should be were at a high level ( $\bar{X}=4.23$ , S.D.= 0.67) and were statistically different at the .01 level. 2) Needs that are urgently important and need to be first developed include participation in the implementation, followed by participation in supervision, monitoring, evaluation, and 3) a guideline for participation in the development of learning resources outside school between the community and school under Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 2 should focus on the aspect of participation in planning, the implementation committee should be clearly appointed, active participation in all matters should be organized, and a workshop should be held between the educational institution and the community, and should coordinate with the local authorities at the district and provincial level or nearby provincial areas.

**Keywords:** Need Assessment, Participatory, Development of Learning Resources.



## บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้สามารถรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างสอดคล้องต่อเนื่องซึ่งกันและกัน แต่จากสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันนั้น สังคมส่วนใหญ่ยังขาดความเชื่อมั่นต่อระบบการจัดการศึกษาของประเทศ ทั้งนี้เพราะผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษายังไม่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและท้องถิ่นอย่างแท้จริง อาจเป็นเพราะผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจัดระบบการศึกษาของประเทศยังไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าระบบการจัดการศึกษาที่ถูกต้องและตอบสนองต่อการพัฒนาสังคมอย่างแท้จริงนั้นควรจะมีทิศทางไปในทิศทางใดหากต้องการให้การจัดการศึกษาของประเทศสามารถรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างแท้จริง จำเป็นต้องให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจัดระบบการศึกษา (Stakeholders) ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง ดังนั้นจึงมีการสนับสนุนการออกกฎหมายที่เอื้อต่อการดำเนินงาน ดังจะเห็นได้จากได้มีการกำหนดไว้ในกฎหมายสูงสุดของประเทศอันได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มาตรา 43 ที่บัญญัติให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการศึกษาของไทยทั้งในด้านสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้เกิดความเสมอภาคกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและการจัดการศึกษาดังกล่าวต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมายตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสังคมมีส่วนร่วมและต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการปฏิรูปการศึกษา และมีการกระจายอำนาจการศึกษาไปยังสถานศึกษาตามหลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement) เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ได้มีส่วนร่วมในการบริหาร การตัดสินใจและร่วมจัดการศึกษา หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ

ดัง มาตรา 8(2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต และ มาตรา 29 สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สถานประกอบการ และสถาบันอื่น ๆ จัดการศึกษาส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้ตามธรรมชาติ จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุลกัน อีกทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมอันดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ให้ทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้แหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม การศึกษาต้องยึดหลักที่ว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, น. 5-15) สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 สถานศึกษาควรดำเนินการจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศ การเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา เพื่อศึกษาค้นคว้าแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างแหล่งเรียนรู้ ชุมชนระหว่างสถานศึกษา และผู้สนใจทั่วไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น. 1-15) เป็นไปตามอุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษา 3 มาตราฐาน 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ มาตราฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก มาตราฐานที่ 2 แนวทางการจัดการศึกษาที่จัดกระบวนการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลาย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และมาตราฐานที่ 3 แนวทางสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้หรือสังคมแห่งความรู้ ในมาตราฐานที่ 3 กล่าวถึงการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับชุมชน บุคลากรและองค์กรในชุมชน ร่วมกันจัดปัจจัย ระดมทรัพยากรและกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน จัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ให้บริการวิชาการที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาคนในชุมชน สร้างกลไก การเรียนรู้ทุกประเภทแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนกลายเป็นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้คนไทยสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตได้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548, น. 1-9) และมาตราฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มาตราฐานที่ 13



สถานศึกษามีการสร้าง ส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้มีการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและภายนอกสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและบุคลากรของสถานศึกษารวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษาระหว่างสถานศึกษากับครอบครัว ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

หลักการดังกล่าวข้างต้นทำให้สถานศึกษาต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ตามความถนัดของผู้เรียน และส่งเสริมให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ที่ผ่านมามาสถานศึกษามีการจัดทำแหล่งเรียนรู้ภายนอกมากมาย แต่การดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียน ยังไม่มีรูปแบบและกระบวนการพัฒนาที่ชัดเจน ขาดการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาอย่างแท้จริง บางแห่งที่สร้างขึ้นแล้วแต่ก็ขาดการดูแลสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง ขาดความยั่งยืน (สุธรรม ธรรมทัตตานนท์, 2553, น. 258) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากขาดการวางแผน การดำเนินงานที่ชัดเจนในความร่วมมือระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา ซึ่งปัญหาของการมีส่วนร่วมที่กล่าวอ้างโดยที่ไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงคือการให้มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินหรือการมีส่วนร่วมแต่เพียงรูปแบบ เช่น ให้ร่วมรับทราบ ให้ร่วมประชุมแต่ไม่ได้ให้โอกาสได้แสดงความคิดเห็น หรือเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นแต่ไม่ยอมนำไปปฏิบัติ

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาที่มีความเหมาะสมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 โดยการจัดลำดับความสำคัญในการประเมินความต้องการจำเป็น เพราะเมื่อทราบว่ามีสิ่งใดเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วนก็ควรได้รับการตอบสนองก่อน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา ส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจในการส่งบุตรหลานเข้ามามีเรียน เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ดำเนินการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

อันนำไปสู่ความสำเร็จ บรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

### วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพจริงที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2
2. เพื่อจัดเรียงลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2
3. เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 ตามลำดับความสำคัญ

### กรอบแนวคิดการวิจัย

การจัดการศึกษาตามกฎหมายแม่บทในการบริหารจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) โดยมีหลักการจัดการศึกษาเอาไว้ คือ เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ ส่วนความสำเร็จขององค์การจะเกิดขึ้นได้มากน้อยขึ้นอยู่กับการรวมพลังในการจัดการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, น. 26) จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 โดยใช้กรอบการมีส่วนร่วมของชุมชนของ ทศยา ปรีดีศิริ (2547, น. 26) ประกอบด้วยการมีส่วนร่วม 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติ 3) การติดตาม ประเมินผล และ 4) การรับผลประโยชน์ ศึกษาสภาพจริงที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นโดยใช้เทคนิคการจัดลำดับความสำคัญ (Priority Setting) ของความต้องการจำเป็น ซึ่งจะทำให้การประเมินความต้องการจำเป็นมีความสมบูรณ์ สามารถนำผลไปใช้ในการวิเคราะห์หาสาเหตุและ



วิธีการแก้ไข (สุวิมล ว่องวานิช, 2548, น. 263) ผลของการวิเคราะห์จะช่วยให้ผู้ประเมินความต้องการจำเป็นทราบถึงความต้องการจำเป็นหรือปัญหาที่แท้จริงที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนก่อนปัญหาอื่น

### วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

#### 1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้านของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ ทั้งหมด 145 แห่ง แห่งละ 7 คน ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครู 1 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1 คน นักเรียน 1 คน ผู้ปกครองนักเรียน 1 คน ผู้นำชุมชน 1 คน และปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน รวมทั้งรวม 1015 คน โดยจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาเป็นขนาดเล็ก 135 แห่ง ขนาดกลาง 9 แห่ง และขนาดใหญ่ 1 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 294 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Taro Yamane จากประชากร 1100 คน และกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนสถานศึกษา ๆ ละ 7 คน ได้สถานศึกษา 42 แห่ง โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) โดยมีขั้นตอนการสุ่ม กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามขนาดเป็นขนาดใหญ่ 1 แห่ง ขนาดกลาง 9 แห่ง และขนาดเล็ก 135 แห่ง กำหนดสัดส่วนโดยคำนวณหาค่าร้อยละจากจำนวนสถานศึกษาแต่ละขนาดและหาจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวนสถานศึกษาขนาดกลาง 3 แห่ง ขนาดเล็ก 39 แห่ง ทำการสุ่มอย่างง่ายให้ได้สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

#### 2. แหล่งข้อมูลบุคคล

แหล่งข้อมูลบุคคล ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 2 คน ครู จำนวน 4 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน รวมจำนวน 10 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการเลือกโดยพิจารณาจากโรงเรียนที่เป็นต้นแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ที่มีกิจกรรมอยู่

ระหว่างการพัฒนาและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องจาก 2 โรงเรียน

#### 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 3 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต เพื่อศึกษาสภาพจริงที่เป็นอยู่ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษามีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพจริงที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2 จำนวน 17 ข้อ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า โดยใช้เกณฑ์กำหนดน้ำหนักคะแนนและมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาซึ่งเป็นแบบปลายเปิด (Opened Question) แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการพิจารณาด้วยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนี ความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 นำไป Try out กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน วิเคราะห์คุณภาพพบว่า มีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.88-0.98 และมีค่าความเชื่อมั่น 0.988

ฉบับที่ 2 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต เพื่อศึกษาสภาพที่ควรจะเป็น โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษามีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพที่ควรจะเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2 จำนวน 17 ข้อ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า โดยใช้เกณฑ์กำหนดน้ำหนักคะแนนและมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา ซึ่งเป็นแบบปลายเปิด (Opened Question)



แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการพิจารณาด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน นำไป Try out กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน วิเคราะห์คุณภาพ พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.75-0.95 และมีค่าความเชื่อมั่น 0.970

ฉบับที่ 3 เป็นประเด็นการสนทนากลุ่มผู้บริหาร ครู และผู้นำชุมชน เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ นอกสถานศึกษา ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา มีประเด็นการสนทนากลุ่ม 5 ประเด็น ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการพิจารณาด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

#### 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1 ขออนุญาตขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

4.2 ติดต่อประสานงานไปยังผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง นำส่งแบบสอบถามที่โรงเรียนด้วยตนเอง และนัดวันมารับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง โดยได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 294 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4.3 ติดต่อประสานงานผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง จำนวน 2 โรงเรียน เพื่อส่งตัวแทนเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม และนัดวันสนทนากลุ่ม

4.4 ดำเนินการสนทนากลุ่มในวันที่ 16 มิถุนายน 2563 ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านหนองตาวง อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

4.5 จัดกระทำกับข้อมูลทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ

#### 5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์แบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ดังนี้

5.1.1 ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) นำมาวิเคราะห์ค่าความถี่และค่าร้อยละ

5.1.2 ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 นำมาวิเคราะห์สภาพจริงที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นโดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.1.3 คำนวณหาดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Need Index: PNI) โดยใช้สูตรคำนวณด้วยเทคนิค Modified Priority Need Index (PNI modified) ของนงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช (สุวิมล ว่องวานิช, 2550, น. 279)

5.1.4 ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะใช้การวิเคราะห์หาความถี่ และการวิเคราะห์เนื้อหา

5.1.5 การวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม โดยใช้การสรุปอุปนัย (Inductive Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของผู้แสดงความคิดเห็น นำเสนอเป็น คำบรรยายแบบความเรียง

#### การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพจริงที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 294 คน จำแนกเป็นเพศหญิง จำนวน 185 คน เพศชาย จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 62.93 และ 37.07 ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์แสดงดังตาราง



**ตารางที่ 1** ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพจริงที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2

ข้อ	รายการ	สภาพจริงที่เป็นอยู่		สภาพที่ควรจะเป็น	
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
การมีส่วนร่วมในการวางแผน					
1	ร่วมคิด ตัดสินใจในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	3.52	0.50	4.23	0.66
2	ร่วมวางแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	3.34	0.63	4.22	0.70
3	ร่วมกำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	3.34	0.63	4.26	0.67
4	ร่วมกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	3.34	0.59	4.24	0.65
5	ร่วมแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	3.35	0.62	4.22	0.67
	ภาพรวมรายด้าน	3.38	0.62	4.23	0.67
การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ					
6	ร่วมสำรวจแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	3.38	0.59	4.25	0.67
7	ร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	2.47	0.50	4.23	0.69
8	ร่วมจัดทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	2.51	0.50	4.22	0.69
9	ร่วมเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ทะเบียนแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	2.48	0.50	4.25	0.66
10	ร่วมเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	2.44	0.50	4.25	0.67
11	ร่วมรณรงค์การใช้แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	2.55	0.50	4.22	0.67
12	ร่วมประสานความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	2.41	0.49	4.20	0.66
	ภาพรวมรายด้าน	2.60	0.60	4.23	0.57
การมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ประเมินผล					
13	ร่วมนิเทศ กำกับ และติดตาม การพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	2.53	0.50	4.19	0.67
14	ร่วมประเมินผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	2.53	0.50	4.29	0.67
15	ร่วมรายงานผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	3.35	0.61	4.22	0.66
	ภาพรวมรายด้าน	2.80	0.66	4.24	0.67
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์					
16	ได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาอย่างหลากหลาย	3.32	0.60	4.23	0.64
17	แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน	3.32	0.59	4.18	0.68
	ภาพรวมรายด้าน	3.32	0.59	4.21	0.66
	โดยภาพรวมเฉลี่ย	2.95	0.70	4.23	0.67

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นต่อสภาพจริงที่เป็นอยู่ของการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ( $\bar{X}=2.95$ , S.D.=0.70) เมื่อพิจารณา

รายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผน อยู่ในระดับมาก ส่วนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์



มีสภาพจริงที่เป็นอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาภาพที่ควรจะเป็นพบว่า มีสภาพที่ควรจะเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}=4.23$ ,  $S.D.=0.67$ ) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการมีส่วนร่วม

ในการกำกับ ติดตาม ประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

**ตารางที่ 2** การจัดเรียงลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 จำแนกรายด้าน

ที่	ด้าน	I	D	PNI	ลำดับที่
1	การมีส่วนร่วมในการวางแผน	4.23	3.38	0.25	4
2	การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	4.23	2.60	0.62	1
3	การมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ประเมินผล	4.24	2.80	0.51	2
4	การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	4.21	3.32	0.27	3

จากตารางที่ 2 พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาอยู่ในลำดับแรกสุด รองลงมา ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ประเมินผล การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการวางแผนตามลำดับ แต่มีเพียง 2 ลำดับแรกที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องแก้ไข



**ตารางที่ 3** การจัดเรียงลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2

ข้อ	รายการ	I	D	PNI	ลำดับที่
การมีส่วนร่วมในการวางแผน		4.23	3.38	0.25	4
1	ร่วมคิด ตัดสินใจในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	4.23	3.52	0.20	5
2	ร่วมวางแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	4.22	3.34	0.26	3
3	ร่วมกำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	4.26	3.34	0.28	1
4	ร่วมกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	4.24	3.34	0.27	2
5	ร่วมแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	4.22	3.35	0.26	4
การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ		4.23	2.60	0.62	1
6	ร่วมสำรวจแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	4.25	3.38	0.26	7
7	ร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	4.23	2.47	0.71	4
8	ร่วมจัดทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	4.22	2.51	0.68	5
9	ร่วมเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ทะเบียนแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	4.25	2.48	0.71	3
10	ร่วมเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ นอกสถานศึกษา	4.25	2.44	0.74	2
11	ร่วมรณรงค์การใช้แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	4.22	2.55	0.66	6
12	ร่วมประสานความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ นอกสถานศึกษา	4.20	2.41	0.75	1
การมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ประเมินผล		4.24	2.80	0.51	2
13	ร่วมนิเทศ กำกับ และติดตาม การพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	4.19	2.53	0.66	2
14	ร่วมประเมินผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	4.29	2.53	0.70	1
15	ร่วมรายงานผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา	4.22	3.35	0.26	3
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์		4.21	3.32	0.27	3
16	ได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาอย่างหลากหลาย	4.23	3.32	0.28	1
17	แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน	4.18	3.32	0.26	2

จากตารางที่ 3 การจัดเรียงลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา แยกรายด้านตามลำดับความต้องการจำเป็น ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ พบว่า การร่วมประสานความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาอยู่ในลำดับแรก ด้านการมีส่วนร่วม ในการ

กำกับ ติดตาม ประเมินผล พบว่า การร่วมประเมินผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาอยู่ในลำดับแรก การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่า การได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาอย่างหลากหลาย มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาอยู่ในลำดับแรก ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่า การร่วมกำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา



ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มสามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน 1) ควรให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานอย่างชัดเจน 2) ควรจัดให้มีการมีส่วนร่วมในทุกเรื่องอย่างจริงจัง 3) ควรจัดให้มีประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างสถานศึกษาและชุมชน 4) ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ

ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 1) ควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายในพื้นที่ ในระดับอำเภอและจังหวัด หรือพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง 2) ควรจัดแหล่งเรียนรู้ให้เป็นแหล่งเรียนสาธิต สำหรับนักเรียนและชุมชน 3) ควรจัดให้มีงบประมาณเพื่อการดำเนินงาน 4) ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลประจำกำหนดเวลา ปิด-เปิด แหล่งเรียนรู้ 5) ควรจัดกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสเยี่ยมชม มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ หรือเฟสบุ๊ค

ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล ควรประเมินผล และรายงานผลการปฏิบัติร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ควรจัดให้มีการเสริมแรง ด้วยการให้รางวัล เกียรติบัตรแก่ ราษฎรชาวบ้านที่ให้ความรู้ในแหล่งเรียนรู้ รางวัลแก่นักเรียนที่มาเรียน

### สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพจริงที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 พบว่า สภาพที่เป็นอยู่ของการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ( $\bar{X}=2.95$ ,  $S.D.=0.70$ ) และสภาพที่ควรจะเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาภาพรวม อยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}=4.23$ ,  $S.D.=0.67$ )

1. การจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 พบว่า ความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญอย่างเร่งด่วน และต้องพัฒนาในลำดับแรก ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ รongลงมา ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ประเมินผล ตามลำดับ

2. แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการพัฒนาดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน 1) ควรให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานอย่างชัดเจน 2) ควรจัดให้มีการมีส่วนร่วมในทุกเรื่องอย่างจริงจัง 3) ควรจัดให้มีประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างสถานศึกษาและชุมชน 4) ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 1) ควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายในพื้นที่ ในระดับอำเภอและจังหวัด หรือพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง 2) ควรจัดแหล่งเรียนรู้ให้เป็นแหล่งเรียนสาธิต สำหรับนักเรียนและชุมชน 3) ควรจัดให้มีงบประมาณเพื่อการดำเนินงาน 4) ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลประจำกำหนดเวลา ปิด-เปิด แหล่งเรียนรู้ 5) ควรจัดกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสเยี่ยมชม จัดให้มีเว็บไซต์ หรือเฟสบุ๊คเพื่อประชาสัมพันธ์

ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ควรประเมินผล และรายงานผลการปฏิบัติร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ควรจัดให้มีการเสริมแรง ด้วยการให้รางวัล เกียรติบัตรแก่ราษฎรชาวบ้านที่ให้ความรู้ในแหล่งเรียนรู้

1. สภาพจริงที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 พบว่า สภาพที่เป็นอยู่ของการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่ควรจะเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยสภาพจริงที่เป็นอยู่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยสภาพที่ควรจะเป็นทุกรายด้าน และทุกรายข้อ แสดงให้



เห็นว่าควรมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน เป็นความต้องการจำเป็นทุกข้อ นั่นคือ สถานศึกษายังไม่สามารถดำเนินการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) ซึ่งถือเป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารจัดการการศึกษาโดยมีหลักการจัดการศึกษาเอาไว้ คือ เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ ส่วนความสำเร็จขององค์การจะเกิดขึ้นได้มากน้อยขึ้นอยู่กับการรวมพลังในการจัดการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, น. 26) เหตุที่ชุมชนยังเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาได้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน ประกอบด้วย 3 กลุ่มปัจจัย คือ

- 1) กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมที่ทำให้คนในชุมชนไม่มีเวลารว่าง สภาพที่เศรษฐกิจตกต่ำ การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี ปัจจัยด้านการเมือง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครองในท้องถิ่น ก่อให้เกิดความแตกแยกในชุมชน และระบบการบรรจุแต่งตั้งข้าราชการครูไม่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540, น. 265-275) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับ ทศนีย์ อันติมานนท์ (2553, น. 60-64) พบว่า สภาพการบริหารแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ สาคร มหาทิงค์ (2560) พบว่า การบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 อยู่ในระดับปานกลาง

- 2) การจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ตามลำดับความสำคัญคือ ลำดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ลำดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตามตามลำดับ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการถือเป็นปัจจัยด้านกระบวนการ (Process needs) สะท้อนให้เห็นว่า ในสภาพ

ปัจจุบันสถานศึกษาและชุมชนขาดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการน้อยมากในด้านความร่วมมือในการดำเนินการไม่จำเป็นเป็นการประสานความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ การร่วมประชาสัมพันธ์ แหล่งเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การร่วมจัดทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาอาจมีได้ในหลายรูปแบบ ดังที่ อคิน ระเบียบ และเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527, น. 16) กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน จะทำให้เขารู้สึกว่าเป็นเจ้าของ จะทำให้ชุมชนเกิดความรักและความห่วงใย ถึงแม้ว่าชาวชุมชนในชุมชนจะยากจนหรือขาดแคลนทรัพยากร แต่ชุมชนก็มีทรัพยากรที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติได้ อย่างน้อยชุมชนก็จะมีแรงงานของตนเองเป็นขั้นต้นที่สุดที่จะเข้าร่วมได้ จากผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารบางคนคิดว่าการยอมให้ฝ่ายปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจและรับผิดชอบจะทำให้ตนเองสูญเสียอำนาจ การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหาร อาจเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้เกิดกลุ่มอิทธิพลที่ใช้พลังของกลุ่มไปในทางไม่สร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ของตนเองและพวกพ้องได้ ชุมชนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่มักจะทำให้เกิดการก้าวท้าวหน้าที่ซึ่งกันและกัน หากผู้เข้าร่วมงานเป็นบุคคลที่ไม่มีความรู้ความสามารถและความเหมาะสมกับงาน อาจจะทำให้เกิดการเสียเวลาและยุ่งยากในภายหลัง และเวลาในการมีส่วนร่วมไม่ตรงกัน จึงทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายหาเวลาที่ตรงกันได้ยากที่จะร่วมกันทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง (เมตต์ เมตต์กรูณ์จิต, 2547, น. 33-34, ธร สุนทรายุทธ, 2551, 550) ผลการวิจัย สอดคล้องกับ บุญเลิศ สีนูนเฮือง (2554, น. 97-103) ศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในวิทยาลัยการปริวรรตและป่าไม้ ประจำแขวงสะหวันเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยลาว พบว่า สภาพและปัญหาของวิทยาลัยขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ ครูผู้รับผิดชอบไม่มีความรู้และทักษะในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ขาดการบริหารจัดการพื้นที่ภายในวิทยาลัย สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ พลพัทธ์ คนหาญและคณะ (2558) โรงเรียนให้



ความสำคัญเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรเพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาน้อย

3. แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 มีประเด็นสำคัญคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ควรให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานอย่างชัดเจน ควรจัดให้มีการมีส่วนร่วมในทุกเรื่องอย่างจริงจัง ควรจัดให้มีประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างสถานศึกษาและชุมชน ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายในพื้นที่ ในระดับอำเภอและจังหวัดหรือพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง ควรจัดแหล่งเรียนรู้ให้เป็นแหล่งเรียนสาธิตสำหรับนักเรียนและชุมชน ควรจัดให้มีงบประมาณเพื่อการดำเนินงาน ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลประจำ กำหนดเวลาเปิด-ปิด แหล่งเรียนรู้ ควรจัดกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสเยี่ยมชม จัดให้มีเว็บไซต์ หรือเฟสบุ๊คเพื่อการประชาสัมพันธ์ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ควรประเมินผลและรายงานผลการปฏิบัติร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน และด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ควรจัดให้มีการเสริมแรง ด้วยการให้รางวัล เกียรติบัตรแก่ปราชญ์ชาวบ้านที่ให้ความรู้ในแหล่งเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณิชดา เวชฌาลักษณ์ (2560) พบว่า สถานศึกษาและชุมชนควรร่วมกันวิเคราะห์หลักสูตรและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ ควรจัดตั้งคณะกรรมการในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและประชาสัมพันธแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลภายนอก

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิวรรณ ศรีวีระชัย และดวงกลมไตรวิจิตรคุณ (2017) พบว่า ควรมีการเปิดโอกาสให้บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่สนใจพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งผู้ใช้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ร่วมเสนอแนวคิดและร่วมกันพัฒนา สถานศึกษาต้องสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลกับผู้ใช้บริการเกี่ยวกับระยะเวลาการเข้าใช้แหล่งเรียนรู้ กฎระเบียบวิธีการใช้ การเสริมสร้างจิตสำนึกให้อนุรักษ์แหล่งเรียนรู้เพื่อที่จะไม่ทรุดโทรม

### ข้อเสนอแนะ

#### 1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการระดมการมีส่วนร่วมจากชุมชนและสถานศึกษา จัดเป็นเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

1.2 สถานศึกษาควรให้ความรู้กับชุมชนเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความตระหนัก รวมถึงการประสานสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับชุมชนที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน

#### 2. ข้อเสนอแนะในการทบทวนครั้งต่อไป

ควรศึกษารูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่ดีให้แก่สถานศึกษาและหน่วยงานที่สนใจต่อไป

### เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

ทัศนีย์ อันติมานนท์. (2553). *การบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองตะกั่วป่าจังหวัดพังงา*. (วิทยานิพนธ์ ค.ม.). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

เทวิน ธรรมลังกา. (2553). *การใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ กศ.ม.). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นาฎยา แสงพระอินทร์ และพรเทพ ฐัฒน. (2563). การศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2. *วารสารวิทยาการจัดการบริหาร*, 22 (2), 181-194.



บุญเลิศ สีนุเสือง. (2554). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในวิทยาลัยการกรรมและป่าไม้ ประจำแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (วิทยานิพนธ์ ค.ม.). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ประวัตติ ผันผาย. (2552). ความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 (การศึกษาค้นคว้าอิสระ). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย.

ปานจันทร์ ไททอง. (2542). การเปรียบเทียบผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนแบบร่วมระหว่างเทคนิคสตอรี่บอร์ดดั้งแบบเดิมและแบบปรับปรุง. สืบค้นจาก <http://www.tnrr.in.th> Thai National Research Repository.

วิสันต์ พยุงวงษ์ และธัญญธร ศรีวิเชียร. (2560). แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนกรณีศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 11 (2), 171-183.

สาคร มหาหิงค์. (2560). การบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. วารสารวิชาการแพรววาทศิลป์, 4 (3), 574-589.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ*. กรุงเทพฯ: สหายนบล็อกและการพิมพ์.

สุธรรม ธรรมทัศน์านนท์. (2553). *หลักการทฤษฎี และนวัตกรรมการบริหารการศึกษา*. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2548). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.